

Varning för kriminella aktörers kontakter inom banksystemet

Under våren 2020 delgavs Polismyndigheten innehållet i den franska kommunikationstjänsten Encrochat. Tjänsten användes i princip uteslutande av kriminella aktörer inom den grova narkotikabrottsligheten i Europa, inklusive Sverige. Finanspolisen har i samband med detta tagit del av kommunikation rörande kriminellas hantering av brottspengar från i första hand narkotikahandel.

Materialet visar bland annat att:

- Kontanter är det dominerande betalmedlet inom den grova narkotikabrottsligheten. Miljardbelopp bedöms varje månad omsättas i Sverige till följd av narkotikasmugglingen.
- Varuhandeln är särskilt sårbar för penningtvätt av brottsvinster. Köp av klockor är särskilt framträdande.
- Kriminella nätverk söker tjänstemän i det finansiella systemet som kan medverka i att tvätta pengar eller genomföra bedrägeribrott.
- Valutaväxling är en central funktion för narkotikasmugglingen till Sverige.

Medan växlingskontor fyller en central funktion för själva narkotikahandeln är bank-insiders viktiga möjliggörare för att de kriminella aktörerna ska kunna tvätta och tillgodogöra sig brottsvinsterna. Problematiken aktualiseras inte minst av det omfattande tillslag som nyligen har gjorts mot ett kriminellt nätverk i Södertälje, där en banktjänsteman utgjort en viktig funktion för de kriminella aktörerna. Finanspolisen vill därför uppmärksamma tillsynsmyndigheter såväl som verksamhetsutövare på risken för ett tilltagande samröre mellan kriminella nätverk och tjänstemän inom banksektorn.

En sammanfattande analys av Encrochat och hanteringen av brottsvinsterna finns att läsa i *"Lärdomar av Encrochat, Analysprojekt Robinson"*:

<https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2021/maj/narkotikasmugglingen-mer-omfattande-an-tidigare-studier-visat/>

1. Otillbörliga kontakter på banker

Encrochat och annan underrättelseinformation visar att det förekommer banktjänstemän som har samröre med aktörer inom den organiserade brottsligheten. I Encromaterialet omnämns i första hand storbankerna, men annan information visar på att problematiken förekommer även på mindre lokala banker.

Informationen tyder på att banktjänstemännen får en ersättning för att medverka till upplägg avseende penningtvätt och/eller bedrägeri. Kontakten med de kriminella aktörerna kan etableras på olika sätt. Det framkommer i vissa fall att tjänstemännen har någon form av personlig relation utanför sin tjänsteutövning till aktörerna i fråga. I något enstaka fall framkommer det att en banktjänsteman har utpressats.

Tjänstemännen som medvetet deltar i låne-/bedrägeriupplägg framstår som relativt få till antalet man verkar å andra sidan ha en stor räckvidd. Det finns exempel på kontakter med upp till 40 personer

2. Låneförmedling som tjänst bland kriminella aktörer

Encromaterialet visar tydligt på kriminella aktörers behov av att få in brottspengar i det legala systemet. Detta yttrar sig bland annat genom att aktörerna ofta eftersöker målvakter och insiders på banker för olika typer av lån. Låneupplägg där banktjänstemän är involverade är ett framträdande tillvägagångssätt i materialet för illegal penninghantering. Det kan röra sig om att bevilja lån och höja lånetak på bedrägliga grunder och medverka i olika typer av företagsupplägg. Det tycks dels handla om bedrägerier och dels som ett sätt att tvätta pengar genom att anskaffa tillgångar och lån som annars inte hade medgivits. En del av lånen tas av målvakter och amorteras av med brottspengar som förs in på målvakternas konton. Även falska löneintyg förekommer som ett sätt att ta lån utan att det behövs någon målvakt. Blancolån förefaller också vara relativt frekvent förekommande i detta sammanhang.

Utöver att kriminella aktörer planerar och genomför låneuppläggen för eget vidkommande förekommer det att man säljer dem som en tjänst till andra kriminella. Tjänsten marknadsförs brett och kan närmast beskrivas som en "låneförmedling", där låneförmedlaren har ett kontaktnät av målvakter som är villiga att ta lån i sitt namn, alternativt där låneförmedlaren har kontakt med en eller flera banktjänstemän som beviljar lån på bedrägliga grunder. Ofta verkar kundkontakten för beviljande av lån ske via bank-ID, utan att det krävs ett personligt möte.

Det framkommer i flera fall att låneförmedlaren och banktjänstemannen tar ut en avgift för genomförandet, i flera fall talas det om en avgift på 20 procent av lånesumman. Därtill tar låneförmedlaren ut en klumpsumma för sin tjänst, där prislappen kan vara 60 000 sek för själva förmedlingen.

Det framkommer också att banktjänstemän är involverade i olika typer av företagsupplägg. Uppläggen tycks huvudsakligen gå ut på att företag startas och används i ett kriminellt syfte (såsom att utfärda falska löneintyg eller upplägg för penningtvätt) samt att befintliga företag köps eller övertas för att avsiktligt överbelånas.

3. Tänkbara åtgärder

- **Intern kontroll:** Banktjänstemännen i materialet har i flera fall haft någon form av privat relation med de kriminella aktörerna. Mot denna bakgrund kan det vara värt att överväga en starkare kontroll och utökade säkerhetssamtal inför anställning för att undvika att tjänstemän utsätts för intressekonflikter.
- **Fysisk kundkontakt:** Flera av de otillbörliga kontakterna och bedrägerierna eller låneuppläggen tycks ske via bank-id på distans; Se över rutiner för lån på distans. Kanske bör vissa större lån förutsätta fysisk kundkontakt.
- **Roterande kundrelationer:** Där lån beviljas på bedrägliga grunder sker beviljandet med hjälp av en enskild bankkontakt. Mot denna bakgrund skulle roterande kundrelationer eller krav på två tjänstemän för beviljande av vissa transaktioner kunna dämpa risken för otillbörliga kontakter.
- **Monitorera amorteringsmönster:** Önskemål om ökad amortering kan vara en indikation på att tredje man betalar av lånet med brottspengar via personen (målvakten) som står på lånet. En monitorering av amorteringsmönster och hur amorteringen finansieras skulle därmed kunna fånga upp om lånen används för att tvätta brottspengar via amorteringen.
- **Verifiera löneintyg:** Falska löneintyg används för att bevilja lån på bedrägliga grunder. Ett sätt att motverka detta kan vara att stärka rutiner för bakgrundskontroll av utfärdare. T.ex. finns företaget registrerat? Har det sådan omsättning att det är rimligt att personen är anställd?